

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Ottende Afdeling)

14. september 2017*

»Appel – karteller – verdensmarkedet for katoderør til tv- og computerskærme – aftaler og samordnet praksis vedrørende priser, opdeling af markeder og af kunder samt begrænsning af produktion – ret til forsvar – klagepunktsmeddelelse alene tilsendt moderselskaberne til et joint venture og ikke til sidstnævnte – bøde – retningslinjer for beregningen af bøder (2006) – punkt 13 – fastlæggelse af værdien af den afsætning, der vedrører overtrædelsen – afsætning inden for koncernen af den pågældende vare uden for Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) – hensyntagen til afsætningen i EØS af færdige produkter, hvori den pågældende vare er integreret – ligebehandling«

I de forenede sager C-588/15 P og C-622/15 P,

angående to appeller i henhold til artikel 56 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat henholdsvis den 12. og den 19. november 2015,

LG Electronics Inc., Seoul (Sydkorea), ved advokaten G. van Gerven og T. Franchoo,

Koninklijke Philips Electronics NV, Eindhoven (Nederlandene), ved advokaten E. Pijnacker Hordijk, J.K. de Pree og S. Molin,

appellanter,

den anden part i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved A. Biolan, V. Bottka og I. Zaloguin, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Ottende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Vilaras (refererende dommer), og dommerne J. Malenovský og M. Safjan,

generaladvokat: M. Szpunar

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 18. maj 2017,

* Processprog: engelsk.

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved sin appel i sag C-588/15 P har LG Electronics Inc. (herefter »LGE«) nedlagt påstand om ophævelse af dom afsagt af Den Europæiske Unions Ret den 9. september 2015, LG Electronics mod Kommissionen (T-91/13, ikke trykt i Sml., herefter »den første appellerede dom«, EU:T:2015:609), hvorved Retten frifandt Kommissionen i det søgsmål, som LGE havde anlagt med påstand om annulation af Kommissionens afgørelse C(2012) 8839 final af 5. december 2012 vedrørende en procedure i henhold til artikel 101 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/39.437 – Katoderør til tv- og computerskærme) (herefter »den omtvistede afgørelse«), for så vidt som den vedrørte selskabet, og, subsidiært, om nedsættelse af den bøde, der blev pålagt selskabet.
- 2 Ved sin appel i sag C-622/15 P har Koninklijke Philips Electronics NV (herefter »Philips«) nedlagt påstand om ophævelse af dom afsagt af Retten den 9. september 2015, Philips mod Kommissionen (T-92/13, ikke trykt i Sml., herefter »den anden appellerede dom«, EU:T:2015:605), hvorved Retten frifandt Kommissionen i det søgsmål, som Philips havde anlagt med påstand om annulation af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrørte selskabet, og, subsidiært, om nedsættelse af den bøde, der blev pålagt selskabet.

Twistens baggrund

- 3 Det fremgår af præmis 9 i den første appellerede dom og præmis 10 i den anden appellerede dom (herefter samlet »de appellerede domme«), at Europa-Kommissionen med den omtvistede afgørelse fastslog, at de største producenter af katodestrålerør (*cathode ray tubes*, herefter »CRT«) på verdensplan havde overtrådt artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 (EFT 1994, L 1, s. 3, herefter »EØS-aftalen«) ved at deltage i to særskilte overtrædelser, der hver især udgjorde en samlet og vedvarende overtrædelse. Disse overtrædelser vedrørte dels markedet for katoderør til computerskærme (*colour display tubes*, herefter »CDT«), dels markedet for katoderør til fjernsyn (*colour picture tubes*, herefter »CPT«).
- 4 Som Retten anførte i præmis 2 i såvel den første som den anden appellerede dom, er CRT en lufttom glaskappe forsynet med en elektronkanon og en fluorescerende skærm, der almindeligvis er udstyret med en intern eller ekstern mekanisme for at accelerere og omlede elektronerne. Når elektronerne, som kanonen udsender, rammer den fluorescerende skærm, opstår lys, og et billede skabes på skærmen. CDT og CPT var de eneste to typer CRT, der fandtes på tidspunktet for de i den omtvistede afgørelse omhandlede faktiske omstændigheder.
- 5 Det fremgår af præmis 1 i den første appellerede dom, at LGE er en leverandør af forbrugerelektronik, elektronisk kommunikationsudstyr og hårde hvidevarer. LGE og dets helejede datterselskab, LG Electronics Wales Ltd (Det Forenede Kongerige) fremstillede og solgte CRT indtil den 1. juli 2001.
- 6 Det fremgår endvidere af præmis 1 i den anden appellerede dom, at Philips er det øverste moderselskab i Philips-koncernen med speciale i elektroniske varer, bl.a. medicinsk udstyr, belysningsystemer og forbrugerelektronik. Indtil den 1. juli 2001 producerede denne koncern bl.a. CRT.
- 7 I præmis 3 i de appellerede domme anførte Retten, at LGE og Philips fra den 1. juli 2001 overdrog deres verdensomspændende aktiviteter på CRT-området til et joint venture, LPD-koncernen, i spidsen for hvilket stod selskabet LG Philips Displays Holding BV. LGE og Philips overførte alle deres aktiviteter på CRT-området til dette joint venture.

- 8 Det fremgår af præmis 15 i den første appellerede dom og præmis 16 i den anden appellerede dom, at Kommissionen i den omtvistede afgørelse fastslog, at LGE og dets datterselskaber på den ene side og Philips' datterselskaber på den anden side havde deltaget i karteller vedrørende CDT og CPT indtil overførslen af CRT-aktiviteterne til LPD-koncernen den 1. juli 2001. Følgelig blev LGE og Philips tilregnet ansvaret for den overtrædelse, der var begået vedrørende CDT, fra den 24. oktober 1996 hvad angår LGE, og fra den 29. juni 1997 hvad angår Philips, til den 30. juni 2001 i begge tilfælde, samt for den overtrædelse, der var begået vedrørende CPT, fra den 3. december 1997 hvad angår LGE og fra den 29. januar 1997 hvad angår Philips til den 30. juni 2001 i begge tilfælde. Desuden fandt Kommissionen, at appellanterne som moderselskaber skulle holdes solidarisk ansvarlige for LPD-koncernens deltagelse i kartellerne vedrørende CDT og CPT fra den 1. juli 2001 til den 30. januar 2006.
- 9 Kommissionen fastslog således i den omtvistede afgørelses artikel 1, stk. 1, henholdsvis litra c) og d), at Philips havde deltaget i kartellet vedrørende CDT fra den 28. januar 1997 til den 30. januar 2006, og at LGE havde deltaget i samme kartel fra den 24. oktober 1996 til den 30. januar 2006. Kommissionen fastslog ligeledes i den omtvistede afgørelses artikel 1, stk. 2, henholdsvis litra f) og g), at Philips havde deltaget i kartellet vedrørende CPT fra den 21. september 1999 til den 30. januar 2006, og at LGE havde deltaget i det samme kartel fra den 3. december 1997 til den 30. januar 2006.
- 10 Med hensyn til overtrædelsen vedrørende CDT pålagde Kommissionen ved den omtvistede afgørelses artikel 2, stk. 1, henholdsvis litra c)-e), Philips en bøde på 73 185 000 EUR, LGE en bøde på 116 536 000 EUR og begge selskaber en bøde på 69 048 000 EUR in solidum. Med hensyn til overtrædelsen vedrørende CPT pålagde Kommissionen ved denne afgørelses artikel 2, stk. 2, henholdsvis litra c)-e), Philips en bøde på 240 171 000 EUR, LGE en bøde på 179 061 000 EUR og begge selskaber en bøde på 322 892 000 EUR in solidum.

Sagen for Retten og de appellerede domme

- 11 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor henholdsvis den 14. og den 15. februar 2013 anlagde LGE og Philips hver især sag med påstand om annullation af den omtvistede afgørelse, for så vidt som denne vedrører hver enkelt af dem, eller subsidiært nedsættelse af de bøder, som de var blevet pålagt ved denne afgørelse.
- 12 LGE fremsatte til støtte for påstanden om annullation af den omtvistede afgørelse syv anbringender, herunder bl.a.:
- det første anbringende vedrørende en tilsidesættelse af retten til forsvar, idet LPD-koncernen blev udelukket fra proceduren
 - det femte anbringende, som bestod af to led, vedrørende en tilsidesættelse af artikel 101 TEUF, af artikel 23, stk. 2, i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i [artikel 101 TEUF] og [102 TEUF] (EFT 2003, L 1, s. 1), af princippet om personligt ansvar og af retten til forsvar samt et åbenbart urigtigt skøn, for så vidt som Kommissionen ved i den afsætning, som blev taget i betragtning med henblik på at beregne bøden for afsætningen af CRT, som inden for samme koncern var blevet integreret i en endelig vare, i et fjernsyn eller i en computerskærm, og som herefter var blevet solgt til kunder i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) (herefter »den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer«), tog hensyn til Philips' direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer med henblik på at beregne den bøde, som LGE skulle pålægges
 - det sjette anbringende, der bestod af tre led, vedrørende en tilsidesættelse af artikel 296 TEUF, et åbenbart urigtigt skøn samt en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og af princippet om god forvaltningsskik, eftersom Kommissionen ikke godtgjorde, at Samsung SDI Co. (herefter

»Samsung«), der var en anden deltager i de af den omtvistede afgørelse omhandlede karteller, og Samsung Electronics Co. Ltd (herefter »SEC«) udgjorde en økonomisk enhed, og at Kommissionen dermed med henblik på at beregne den bøde, som Samsung blev pålagt, ikke, som direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, tog hensyn til SEC's afsætning i EØS af fjernsyn og computere, der indeholdt CRT fremstillet af Samsung.

- 13 I præmis 67-91 i den første appellerede dom undersøgte og forkastede Retten det første anbringende som uvirksomt og under alle omstændigheder som ugrundet. Det femte anbringendes to led blev undersøgt i henholdsvis præmis 166-171 og 172-181 i samme dom og blev ligeledes forkastet. Det sjette anbringendes tre led blev undersøgt i henholdsvis præmis 183-188, 189 og 190 samt 191-193 i den første appellerede dom og blev alle forkastet.
- 14 Eftersom Retten ligeledes forkastede de øvrige anbringender, som LGE havde påberåbt sig til støtte for såvel selskabets påstand om annullation af den omtvistede afgørelse som dets påstand om nedsættelse af den bøde, som selskabet var blevet pålagt, frifandt Retten Kommissionen i det hele i det af LGE anlagte søgsmål.
- 15 Philips fremsatte for Retten otte anbringender til støtte for påstanden om annullation af den omtvistede afgørelse, herunder bl.a.:
 - det andet anbringende, der bestod af to led, vedrørende en tilsidesættelse af artikel 101 TEUF, af EØS-aftalens artikel 53, af artikel 27, stk. 1, i forordning nr. 1/2003, af retten til forsvar, herunder retten til at blive hørt, og af princippet om god forvaltningsskik, idet Kommissionen ikke tilregnede LPD-koncernen ansvaret for de overtrædelser, som den blev foreholdt
 - det femte anbringende, som bestod af tre led, vedrørende en tilsidesættelse af artikel 101 TEUF, af EØS-aftalens artikel 53, af artikel 23 i forordning nr. 1/2003, af retningslinjerne for beregning af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a) i forordning nr. 1/2003 (EUT 2006, C 210, s. 2, herefter »retningslinjerne for beregning af bøder«) og af ligebehandlingsprincippet, idet Kommissionen inkluderede afsætningen uden for EØS i den relevante omsætning med henblik på beregningen af bødernes grundbeløb
 - det ottende anbringende, der bestod af fire led, vedrørende bl.a. en tilsidesættelse af begrundelsespligten, af ligebehandlingsprincippet og af princippet om god forvaltningsskik samt et åbenbart urigtigt skøn, idet Kommissionen ikke godtgjorde, at Samsung og SEC udgjorde en økonomisk enhed, og dermed ikke med henblik på at fastsætte størrelsen af Samsungs bøde tog hensyn til SEC's afsætning i EØS af fjernsyn og computere, der indeholdt CRT fremstillet af Samsung.
- 16 Retten undersøgte det andet anbringendes første led i præmis 74-89 i den anden appellerede dom og forkastede det. Det andet anbringendes andet led blev undersøgt i præmis 90-99 i samme dom og blev ligeledes forkastet.
- 17 Det femte anbringendes tre led blev undersøgt i henholdsvis præmis 144 og 145, 146-180 samt 181-188 i den anden appellerede dom og blev alle forkastet.
- 18 Endelig undersøgte Retten det ottende anbringendes fire led i henholdsvis præmis 224-226, 227-234, 235-238 og 239-252 i den anden appellerede dom og forkastede dem alle.
- 19 Eftersom Retten ligeledes forkastede de øvrige anbringender, som Philips havde påberåbt sig til støtte for såvel selskabets påstand om annullation af den omtvistede afgørelse som dets påstand om nedsættelse af den bøde, som selskabet var blevet pålagt, frifandt Retten Kommissionen i det hele i det af Philips anlagte søgsmål.

Retsforhandlingerne for Domstolen og parternes påstande

- 20 Ved afgørelse truffet af Domstolens præsident den 7. februar 2017 er sagerne C-588/15 P og C-622/15 P blevet forenet med henblik på den mundtlige forhandling og dommen.
- 21 LGE har nedlagt følgende påstande:
- Den første appellerede dom ophæves.
 - Artikel 1, stk. 1, litra d), artikel 1, stk. 2, litra g), artikel 2, stk. 1, litra d) og e), og artikel 2, stk. 2, litra d) og e), i den omtvistede afgørelse annulleres helt eller delvist.
 - De bøder, som selskabet blev pålagt ved artikel 2, stk. 1, litra d) og e), og artikel 2, stk. 2, litra d) og e), i denne afgørelse, nedsættes.
 - Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne såvel i appelsagen som i sagen i første instans.
- 22 Philips har nedlagt følgende påstande:
- Den anden appellerede dom ophæves.
 - Artikel 1, stk. 1, litra c), artikel 1, stk. 2, litra f), artikel 2, stk. 1, litra c) og e), og artikel 2, stk. 2, litra c) og e), i den omtvistede afgørelse annulleres helt eller delvist.
 - De bøder, som selskabet blev pålagt ved artikel 2, stk. 1, litra c) og e), og artikel 2, stk. 2, litra c) og e), i denne afgørelse, nedsættes.
 - Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne såvel i appelsagen som i sagen i første instans.
- 23 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:
- Appellerne forkastes.
 - Appellanterne tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

Appellerne

- 24 Ved appelskriftet har LGE fremsat fire anbringender, hvoraf det første vedrører en tilsidesættelse af retten til forsvar, det andet vedrører en retlig fejl begået af Retten, idet denne med urette tog hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som dette selskab og Philips havde haft uafhængigt af hinanden, selv om der var tale om selskaber, der var uafhængige af LPD-koncernen, det tredje vedrører en retlig fejl begået af Retten, idet den tog hensyn til Philips' direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, selv om dette selskab var uafhængigt af LGE, og det fjerde vedrører en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.
- 25 Til støtte for appellen har Philips fremsat tre anbringender. Det første vedrører en retlig fejl for så vidt angår den omstændighed, at der med henblik på beregningen af grundbeløbet af den bøde, som selskabet blev pålagt, blev taget hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer. Det svarer til LGE's andet og tredje anbringende. Philips' andet og tredje anbringende vedrører i det væsentlige en tilsidesættelse af selskabets ret til forsvar og svarer til LGE's første anbringende. Endelig vedrører Philips tredje anbringende en retlig fejl og en tilsidesættelse af begrundelsespligten, for så vidt

som Retten tiltrådte Kommissionens beslutning om med henblik på beregningen af grundbeløbet af den bøde, som Samsung skulle pålægges, ikke at tage hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som SEC havde haft gennem Samsung, og en undladelse af at træffe afgørelse. Dette anbringende svarer i det væsentlige til LGE's fjerde anbringende.

LGE's første anbringende og Philips' andet anbringende om en tilsidesættelse af retten til forsvar

Parternes argumenter

- 26 LGE og Philips har gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl ved at fastslå, at Kommissionen ikke havde tilsidesat deres ret til forsvar og ikke havde gjort sig skyldig i en processuel uregelmæssighed ved at beslutte ikke at fremsende klagepunktsmeddelelsen til LPD-koncernen.
- 27 For det første har LGE anfægtet forkastelsen af det første anbringende i første instans som uvirksomt i præmis 83 i den første appellerede dom. Selskabet har gjort gældende, at den begrundelse, der fremgår af denne doms præmis 73-82, vedrører et helt andet spørgsmål, som ikke var blevet rejst for Retten, nemlig om Kommissionen begik en fejl ved at holde selskabet ansvarligt for overtrædelsen. Den omstændighed, at Retten fastslog, at Kommissionen kunne pålægge LGE ansvaret, gør efter LGE's opfattelse ikke selskabets anbringende om en tilsidesættelse af retten til forsvar uvirksomt.
- 28 LGE har foreholdt Retten, at den indrømmede Kommissionen en ubegrænset skønsbeføjelse til at afgøre, om klagepunktsmeddelelsen skulle rettes til moderselskabet eller til datterselskabet, skønt udøvelsen af denne skønsbeføjelse under visse omstændigheder som i den foreliggende sag er omfattet af overholdelsen af retten til forsvar. Det fremgår af dom af 22. januar 2013, Kommissionen mod Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29, præmis 39), at hvis datterselskabet fremfører diskulperende beviser fra dets registre eller samtaler med medarbejdere, vil moderselskabet automatisk kunne benytte disse beviser. Et moderselskabs mulighed for at udøve sin ret til forsvar afhænger derfor af datterselskabets inddragelse i proceduren.
- 29 LGE har således under henvisning til dom af 25. oktober 2011, Solvay mod Kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686, præmis 62), gjort gældende, at det ikke kan udelukkes, at såfremt Kommissionen havde tilsendt LPD-koncernen klagepunktsmeddelelsen, kunne denne have fremlagt beviser, der havde kunnet bidrage til dette selskabs forsvar.
- 30 Den praksis, der består i at henvende sig til såvel datterselskabet som moderselskabet, fremgår i øvrigt af Kommissionens procedurevejledning for anvendelse af artikel 101 TEUF og 102 TEUF. Den omstændighed, at Kommissionen fremsendte spørgeskemaer til LPD-koncernen, er uden betydning, eftersom spørgeskemaer som kilde til diskulperende beviser ikke kan sidestilles med en klagepunktsmeddelelse. En part bør være bekendt med klagepunkterne for fuldt ud at kunne udøve sin ret til forsvar.
- 31 For det andet har LGE anfægtet den første appellerede doms begrundelse, der førte Retten til subsidiært at forkaste selskabets første anbringende som ugrundet.
- 32 Den omstændighed, at LGE kunne fremsætte bemærkninger til de beviser, som Kommissionen lagde til grund, og den omstændighed, at Kommissionen indhentede oplysninger fra LPD-koncernen, er efter LGE's opfattelse ikke tilstrækkeligt til at sikre, at selskabets ret til forsvar er blevet overholdt. Desuden har LGE kritiseret Rettens konstatering i præmis 86 i den første appellerede dom, hvorefter selskabet var forpligtet til at drage omsorg for at bevare dokumenter i sine forretningsbøger og arkiver, der gav mulighed for at gennemgå joint venture-virksomhedens aktiviteter. LGE er således af den opfattelse, at denne pligt alene vedrører de tilfælde, hvor moderselskabet overdrager et datterselskab til tredjemand

og således ved kontrakt kan sikre sig løbende adgang til dokumenterne. I denne sag har LGE oplyst, at selskabet mistede kontrollen over sit datterselskab på grund af sidstnævntes konkurs, og at kuratoren ikke var forpligtet til at give LGE løbende adgang til dokumenterne.

- 33 Philips har for sit vedkommende ikke bestridt, at Kommissionen har mulighed for at holde et moderselskab, som har udøvet en afgørende indflydelse på et datterselskabs adfærd, ansvarligt for overtrædelsen. Philips har imidlertid gjort gældende, at selskabets ansvar »udelukkende er afledt af« dets datterselskabs ansvar, og at dets ansvar i mangel af enhver direkte tilregnelser for LPD-koncernen »overstiger« det pågældende datterselskabs ansvar. I dom af 17. september 2015, Total mod Kommissionen (C-597/13 P, EU:C:2015:613, præmis 35 og 38), fastslog Domstolen, at i en situation, hvor moderselskabets ansvar udelukkende er et ansvar, som er afledt af dets datterselskabs ansvar, og hvor ingen anden faktor individuelt kendetegner den adfærd, som moderselskabet foreholdes, kan dette moderselskabs ansvar ikke overstige dets datterselskabs ansvar.
- 34 Ligesom LGE har Philips anført, at selskabets datterselskab ikke længere var en del af den samme virksomhed under den administrative procedure, da datterselskabet havde været underlagt en kurators kontrol siden den 30. januar 2006. Philips har gjort gældende, at selskabet som følge af den omstændighed, at dets datterselskab ikke blev inddraget i den administrative procedure og navnlig ikke modtog klagepunktsmeddelelsen, hverken fik mulighed for eller var forpligtet til at forsvare sig mod Kommissionens anbringender. I betragtning af dets datterselskabs konkurs har Philips endvidere gjort gældende, at det var umuligt for selskabet at sikre sig adgang til denne dokumentation for at råde over de nødvendige beviser til at kunne forsvare sig. Kun kuratoren for LPD-koncernen var i besiddelse af dokumentationen vedrørende denne koncerns aktiviteter og havde adgang til de relevante medarbejdere.
- 35 Kommissionen burde efter Philips' opfattelse have taget hensyn til den omstændighed, at selskabet havde mistet kontrollen over sit datterselskab og ikke længere havde adgang til LPD-koncernens dokumentation. Philips har gjort gældende, at såfremt Kommissionen havde inddraget LPD-koncernen i den administrative procedure, ville sidstnævnte have været i stand til at forsvare sig, og Philips ville således ligeledes have været i bedre stand til at forsvare sig. Kommissionens beslutning om ikke at inddrage LPD-koncernen i den administrative procedure bevirkede derfor, at Philips ikke fuldt ud kunne udøve selskabets ret til forsvar.
- 36 Kommissionen har principalt gjort gældende, at såvel LGE's første anbringende som Philips' andet anbringende skal afvises, eftersom appellanterne med disse anbringender i virkeligheden har bestridt Rettens vurdering af de faktiske omstændigheder, som den fremgår af præmis 83-91 i den første appellerede dom og præmis 86, 97 og 98 i den anden appellerede dom. Under alle omstændigheder har Kommissionen gjort gældende, at appellanternes ovennævnte anbringender er ugrundede.
- 37 Det er Kommissionens opfattelse, at Retten, idet appellanterne selv gjorde gældende, at deres ansvar for den omtvistede overtrædelse var »afledt«, ikke kan foreholdes at have besvaret dette argument. Den retspraksis, som appellanterne har påberåbt sig, er ikke relevant. Omstændighederne i sagen er navnlig meget forskellige fra omstændighederne i den sag, der gav anledning til dom af 25. oktober 2011, Solvay mod Kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686).
- 38 Hvad angår dom af 22. januar 2013, Kommissionen mod Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), er det Kommissionens opfattelse, at Retten fortolkede denne korrekt. Kommissionen har i denne forbindelse gjort gældende, at det følger af Domstolens praksis (dom af 11.7.2013, Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, C-444/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:464, præmis 159 og den deri nævnte retspraksis), at den med henblik på at holde en enhed inden for en virksomhed ansvarlig for en overtrædelse, som denne virksomhed har begået, hverken er forpligtet til ligeledes at holde de andre enheder inden for den samme virksomhed ansvarlige for denne overtrædelse eller til at inddrage disse andre enheder.

- 39 Hvad angår procedurevejledningen inden for karteller har Kommissionen anført, at denne ikke er en afgørelse, ikke indeholder bindende instrukser for Kommissionens ansatte, og at de procedurer, der er fastsat heri, kan tilpasses omstændighederne i hver enkelt sag. Derfor er en eventuel forskel mellem den procedure, der følges i en konkret sag, og dette dokument ikke tilstrækkelig til at godtgøre, at der foreligger en retlig fejl.

Domstolens bemærkninger

- 40 Det fremgår af de appellerede domme, at LPD-koncernen, som var appellanternes fælles datterselskab, i spidsen for hvilket stod LG Philips Displays Holding, deltog i kartellerne vedrørende CDT og CPT fra den 1. juli 2001 til den 30. januar 2006. På sidstnævnte dato blev LG Philips Displays Holding erklæret konkurs. Ifølge de appellerede domme tilsendte Kommissionen hverken LPD-koncernen klagepunktsmeddelelsen eller de omtvistede afgørelser og pålagde dermed ikke koncernen ansvaret som følge af dennes adfærd, med den begrundelse, at koncernen var underlagt konkursbehandling.
- 41 LGE og Philips har med henholdsvis deres første og andet anbringende gjort gældende, at Kommissionen med henblik på at overholde deres ret til forsvar under omstændighederne i denne sag var forpligtet til ligeledes at sende klagepunktsmeddelelsen til deres fælles datterselskab, LPD-koncernen, for så vidt som dette selskab også var indblandet i kartellerne vedrørende CDT og CPT.
- 42 Det skal i denne forbindelse indledningsvis bemærkes, at appellanterne med disse to anbringender har foreholdt Retten en retlig fejl og ikke har bestridt dennes vurdering af de faktiske omstændigheder. I modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende, kan disse to anbringender derfor ikke uden videre afvises.
- 43 Det følger af Domstolens faste praksis, at overholdelse af retten til forsvar i en procedure ved Kommissionen med henblik på pålæggelse af en bøde til en virksomhed for overtrædelse af konkurrencereglerne kræver, at den pågældende virksomhed har været i stand til på hensigtsmæssig vis at tilkendegive sit syn på omstændighederne, på relevansen af de hævdede faktiske omstændigheder samt på de dokumenter, som Kommissionen har lagt til grund for anbringendet om en overtrædelse. Disse rettigheder er omhandlet i artikel 41, stk. 2, litra a) og b), i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (dom af 25.10.2011, Solvay mod Kommissionen, C-110/10 P, EU:C:2011:687, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).
- 44 Artikel 27, stk. 1, i forordning nr. 1/2003 bestemmer således, at Kommissionen, før den træffer afgørelse om en overtrædelse af konkurrencereglerne og pålægger en bøde, giver de personer, der er omfattet af proceduren, lejlighed til at udtale sig om dens klagepunkter og kun lægger de klagepunkter til grund for sine afgørelser, som de deltagende parter har haft lejlighed til at udtale sig om.
- 45 Som generaladvokaten har anført i punkt 57 i sit forslag til afgørelse, følger det således heraf, at klagepunktsmeddelelsen har til formål at give hver juridisk person, der er berørt af den administrative procedure på konkurrenceområdet, mulighed for at udøve retten til forsvar.
- 46 Når Kommissionen ikke tilsigter at fastslå en overtrædelse i forhold til et selskab, indebærer retten til forsvar derimod ikke en forpligtelse til, at dette selskab tilsendes en klagepunktsmeddelelse. Tilsendelsen af en klagepunktsmeddelelse til et bestemt selskab skal nemlig sikre, at dette selskabs og ikke tredjemands ret til forsvar overholdes, uanset om denne tredjemand er berørt af den samme administrative procedure.
- 47 I denne sag valgte Kommissionen kun at forfølge appellanterne, der var LPD-koncernens moderselskaber, og ikke denne koncern, der var deres fælles datterselskab.

- 48 Den af appellanterne anførte retspraksis kan ikke føre til en anden konklusion.
- 49 For det første kan der ikke drages nogen parallel mellem omstændighederne i denne sag og de omstændigheder, der lå til grund for dom af 25. oktober 2011, Solvay mod Kommissionen (C-109/10 P, EU:C:2011:686).
- 50 Som generaladvokaten har anført i punkt 66 i sit forslag til afgørelse, vedrører denne retspraksis aktindsigt i diskulperende forhold i Kommissionens sagsakter. I de foreliggende sager har appellanterne ikke bestridt, at de har fået aktindsigt i alle Kommissionens sagsakter, herunder de oplysninger, som Kommissionen har indhentet fra LPD-koncernen efter anmodninger om oplysninger og kontrolundersøgelser i dennes lokaler.
- 51 For det andet kan Kommissionens konstateringer i præmis 39 i dom af 22. januar 2013, Kommissionen mod Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), ikke føre til en anden konklusion. Denne dom vedrørte et tilfælde, hvor Kommissionen både forfulgte moderselskabet og dets datterselskab for en overtrædelse af konkurrencereglerne, og hvor de pågældende to selskaber havde anfægtet Kommissionens afgørelse.
- 52 De ovenstående betragtninger er tilstrækkelige til ligeledes at besvare Philips' argument, som er gengivet i denne doms præmis 33, og som vedrører dom af 17. september 2015, Total mod Kommissionen (C-597/13 P, EU:C:2015:613), eftersom denne dom ligeledes vedrørte et tilfælde, hvor både moderselskabet og dets datterselskab blev forfulgt for en overtrædelse af konkurrencereglerne.
- 53 På denne baggrund skal appellanternes yderligere argumenter, som har til formål at anfægte, at der er grundlag for den begrundelse, som Retten anførte i de appellerede domme for at begrunde forkastelsen, og som skal godtgøre, at denne begrundelse angiveligt er utilstrækkelig, erklæres uvirksomme, eftersom disse argumenter, som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 70 i sit forslag til afgørelse, selv om det antages, at der er grundlag herfor, ikke kan føre til en ophævelse af de appellerede domme.
- 54 LGE's første anbringende og Philips' andet anbringende skal dermed forkastes.

LGE's andet og tredje anbringende og Philips' første anbringende om en retlig fejl begået af Retten hvad angår Kommissionens hensyntagen til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer med henblik på beregningen af bøden

Parternes argumenter

- 55 LGE og Philips har med deres henholdsvis andet og første anbringende gjort gældende, at Retten efter en retlig fejl fandt, at den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som LGE og Philips foretog selvstændigt, kunne tilregnes LPD-koncernen, alene fordi denne tilhørte den samme økonomiske enhed som sine moderselskaber.
- 56 Appellanterne har foreholdt Retten, at den så bort fra retningslinjerne i dom af 26. september 2013, EI du Pont de Nemours mod Kommissionen (C-172/12 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:601, præmis 47). Appellanterne har af denne retspraksis udledt, at konklusionen om, at et joint venture og de aktionærer, der kontrollerer det, udgør én virksomhed, alene har til formål at pålægge disse aktionærer et solidarisk ansvar for joint venture-virksomhedens ulovlige adfærd. Det er følgelig deres opfattelse, at LGE, Philips og LPD-koncernen hver især skulle have været behandlet som en særskilt virksomhed hvad angår andre forhold end moderselskabernes ansvar. En sådan tilgang er i øvrigt i overensstemmelse med dom af 9. juli 2015, InnoLux mod Kommissionen (C-231/14 P, EU:C:2015:451, præmis 56 og 57). En analyse på grundlag af denne retspraksis burde have fået Retten til at fastslå, at LGE, Philips og LPD-koncernen ikke var en vertikalt integreret virksomhed, hvorfor afsætningen mellem dem ikke kunne anses for at være sket inden for den samme koncern.

- 57 I denne forbindelse har Philips fremhævet, at LPD-koncernen som et joint venture, der vedvarende opfyldte en selvstændig økonomisk enheds funktioner, skal anses for en selvstændig økonomisk enhed på markedet og dermed for en virksomhed, der er adskilt fra sine moderselskaber. Såfremt et sådant joint venture blev anset for at være en del af den samme virksomhed som sine to moderselskaber, ville artikel 101 TEUF ikke finde anvendelse på aftalerne mellem dette og dets moderselskaber, hvilket ville være i strid med Rådets forordning (EF) nr. 139/2004 af 20. januar 2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (»EF-fusionsforordningen«) (EUT 2004, L 24, s. 1) samt med Kommissionens meddelelse om konkurrencebegrænsninger, der er direkte knyttet til og nødvendige for gennemførelsen af fusioner (EUT 2005, C 56, s. 24).
- 58 Philips har på baggrund af det ovenstående gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl ved at opretholde kvalificeringen af LPD-koncernens afsætning af kartelomfattet CRT til dette selskab eller til LGE som »afsætning inden for koncernen«. Med henblik på bødeberegningen tog Kommissionen hvad angår afsætningen af CRT i EØS gennem forarbejdede varer kun hensyn til den første afsætning i EØS af forarbejdede varer svarende til CRT, som inden for den samme koncern blev integreret i en endelig vare.
- 59 LGE har for sit vedkommende foreholdt Retten, at den undlod at tage hensyn til den omstændighed, at den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer ikke var omfattet af afsætningen af kartelomfattet CRT, men af afsætningen af forarbejdede varer, dvs. afsætning af fjernsyn og computerskærme. Det er således LGE's opfattelse, at Retten i præmis 167 i den første appellerede dom med urette henviste til »CRT, som LPD-koncernen har afsat til hvert af sine moderselskaber«. LGE har gjort gældende, at den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer er den senere afsætning af forarbejdede varer, som LGE og Philips foretog, og ikke kan tilregnes LPD-koncernen. Det er selskabets opfattelse, at selv om det ikke kan holdes ansvarligt for overtrædelsen begået af LPD-koncernen, skal sidstnævnte behandles som en særskilt virksomhed.
- 60 Med sit tredje anbringende har LGE gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl og tilsidesatte princippet om individuelle straffe og sanktioner, da den i præmis 171 i den første appellerede dom tiltrådte Kommissionens beslutning om at pålægge LGE et solidarisk ansvar for LPD-koncernens direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, selv om denne afsætning var sket gennem Philips. LGE har herved gjort gældende, at selv hvis det anerkendes, at afsætningen mellem LPD-koncernen og Philips udgør afsætning inden for koncernen, er der kun tale om en sådan afsætning inden for koncernen mellem LPD-koncernen og Philips. Selv om det forudsættes, at LPD-koncernen og Philips er vertikalt integrerede, er LGE ikke en del af denne vertikalt integrerede virksomhed. Det er følgelig LGE's opfattelse, at Retten burde have annulleret den omtvistede afgørelse, i hvert fald for så vidt som den holdt selskabet ansvarlig for bøden, idet denne var blevet beregnet på grundlag af LPD-koncernens direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som fandt sted gennem Philips.
- 61 I denne forbindelse har LGE gentaget den argumentation, som selskabet har fremført til støtte for sit andet anbringende, og har tilføjet, at det er selskabets opfattelse, at Retten tilsidesatte princippet om individuelle straffe og sanktioner, som Domstolen har anerkendt i sin dom af 10. april 2014, Kommissionen m.fl. mod Siemens Österreich m.fl. (C-231/11 P à C-233/11 P, EU:C:2014:256, præmis 91). Der blev nemlig taget hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer for at afspejle overtrædelsens samlede grovhed. LGE er ikke ansvarlig for den grovhed, der afspejles af en sådan afsætning foretaget af Philips. LGE blev således pålagt en bøde, som ikke på korrekt vis afspejler grovheden af den overtrædelse, selskabet var blevet tilregnet. I denne sammenhæng har LGE fremlagt detaljerede taloplysninger om størrelsen af LPD-koncernens direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som fandt sted gennem henholdsvis LGE selv og Philips, for at godtgøre, at omfanget af den afsætning, der fandt sted gennem Philips, var 26 gange større.

- 62 Kommissionen har anført, at LGE's andet og tredje anbringende og Philips' første anbringende er støttet på den urigtige forudsætning om, at det kun er relevant, at LPD-koncernen og dens moderselskaber udgør en økonomisk enhed, med henblik på at holde disse moderselskaber ansvarlige for den overtrædelse, som LPD-koncernen begik. Med denne argumentation har appellanterne tilsigtet at rejse tvivl om Rettens konstatering vedrørende en faktisk omstændighed, uden at de har gjort gældende, at Retten foretog en urigtig gengivelse af beviserne. Kommissionen har følgelig gjort gældende, at disse anbringender skal afvises.
- 63 Kommissionen har under alle omstændigheder gjort gældende, at disse anbringender skal forkastes som ugrundede, eftersom de er støttet på en urigtig læsning af præmis 47 i dom af 26. september 2013, *EI du Pont de Nemours mod Kommissionen* (C-172/12 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:601). Endvidere er den metode, der er anvendt til beregningen af bøden i den omtvistede afgørelse, i overensstemmelse med anvisningerne i Domstolens praksis på området.
- 64 Hvad nærmere bestemt angår LGE's tredje anbringende har Kommissionen gjort gældende, at det forhold, at et moderselskab holdes ansvarligt for et datterselskabs overtrædelse, ikke er i strid med princippet om individuelle straffe og sanktioner, når moderselskabet og datterselskabet er en del af den samme økonomiske enhed og udgør én virksomhed. Vurderingen af overtrædelsens grovhed på grundlag af den afsætning, der har fundet sted i direkte eller indirekte forbindelse med overtrædelsen, tager hensyn til afsætningen for hele den pågældende sammensatte virksomhed, i dette tilfælde såvel moderselskaberne, dvs. LGE og Philips, som datterselskabet, dvs. LPD-koncernen.

Domstolens bemærkninger

- 65 LGE's andet og tredje anbringende og Philips' første anbringende skal undersøges samlet, idet de i det væsentlige vedrører det samme spørgsmål om hensyntagen til LPD-koncernens direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer med henblik på beregningen af bøden.
- 66 Det skal i denne forbindelse, som appellanterne har anført i deres replikker, bemærkes, at appellanterne med disse i det væsentlige har foreholdt Retten, at den begik retlige fejl ved undersøgelsen af, om hensyntagen til den ovennævnte afsætning var lovlig med henblik på bødeberegningen. Disse anbringender har følgelig ikke til formål at rejse tvivl om, hvorvidt der er grundlag for Rettens faktiske vurderinger, og de kan følgelig antages til realitetsbehandling.
- 67 Det fremgår endvidere af Domstolens praksis, at artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 giver Kommissionen en skønsmargen hvad angår fastsættelsen af bødens størrelse, men begrænser udøvelsen heraf ved at indføre objektive kriterier, som den skal respektere. For det første har den bøde, der kan pålægges en virksomhed, et beregneligt og absolut loft, således at den maksimale størrelse af den bøde, der kan pålægges en bestemt virksomhed, kan beregnes på forhånd. For det andet er udøvelsen af denne skønsmargen ligeledes begrænset af de vejledende bestemmelser, som Kommissionen selv har pålagt sig i navnlig retningslinjerne for beregning af bøder (dom af 9.7.2015, *InnoLux mod Kommissionen*, C-231/14 P, EU:C:2015:451, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).
- 68 Kommissionen anvendte retningslinjerne for beregning af bøder ved fastsættelsen af bøderne i den omtvistede afgørelse. I disse retningslinjers punkt 13 anføres, at Kommissionen »[m]ed henblik på at fastsætte bødens grundbeløb anvender [...] værdien af virksomhedens afsætning af varer eller tjenester, som er direkte eller indirekte [...] forbundet med overtrædelsen, i det relevante geografiske område inden for EØS«. Det fremgår af samme retningslinjers punkt 6, at »[v]ærdien af den afsætning, overtrædelsen omfatter, kombineret med overtrædelsens varighed anses for i tilstrækkelig grad at afspejle både overtrædelsens og de enkelte deltagende virksomheders økonomiske betydning«.

- 69 Selv om begrebet »afsætningens værdi« som omhandlet i punkt 13 i retningslinjerne for beregning af bøder ikke kan udvides til at omfatte den del af den pågældende virksomheds afsætning, der på ingen måde falder ind under det foreholdte kartels anvendelsesområde, ville det være i strid med formålet med artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, såfremt karteldeltagere, der er vertikalt integrerede, ved beregningen af bøden kunne få udelukket den del af afsætningen af deres færdige produkter, som har fundet sted i EØS, og som svarer til værdien af de produkter, der er genstand for overtrædelsen, alene af den grund, at de har indarbejdet de produkter, som er genstand for overtrædelsen, i færdige produkter uden for EØS (dom af 9.7.2015, InnoLux mod Kommissionen, C-231/14 P, EU:C:2015:451, præmis 55 og den deri nævnte retspraksis).
- 70 Vertikalt integrerede virksomheder kan nemlig i to forskellige henseender drage fordel af en horisontal aftale om prisfastsættelse, der er indgået i strid med artikel 101 TEUF, og dette ikke kun i forbindelse med salg til uafhængige tredjeparter på markedet for det produkt, som er genstand for overtrædelsen, men også på det efterfølgende marked for de forarbejdede produkter, der indeholder disse produkter. Enten overvælter disse virksomheder prisforhøjelserne for produktionsmaterialerne som følge af overtrædelsens genstand på prisen for de forarbejdede produkter, eller også overvælter de dem ikke, hvilket således vil give virksomhederne en omkostningsfordel i forhold til konkurrenterne, som køber de samme produktionsmaterialer på markedet for de produkter, som er genstand for overtrædelsen (dom af 9.7.2015, InnoLux mod Kommissionen, C-231/14 P, EU:C:2015:451, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis).
- 71 I de appellerede domme tiltrådte Retten Kommissionens konklusion om, at appellanterne sammen havde udøvet en afgørende indflydelse på LPD-koncernens adfærd. Det følger af denne konklusion, som appellanterne ikke har anfægtet ved deres appeller, at appellanterne og deres datterselskaber i den ovennævnte periode var en del af den samme virksomhed og dermed udgjorde en økonomisk enhed.
- 72 Eftersom LPD-koncernen virkede på markedet for den vare, der var berørt af overtrædelsen, mens LGE og Philips virkede på markedet for forarbejdede varer, i hvis sammensætning disse varer indgår, skal det, i modsætning til hvad Philips har gjort gældende, fastslås, at LPD-koncernen og dens moderselskaber udgjorde en vertikalt integreret virksomhed som omhandlet i dom af 9. juli 2015, InnoLux mod Kommissionen (C-231/14 P, EU:C:2015:451, præmis 56 og 57).
- 73 På denne baggrund kunne Retten i præmis 170 i den første appellerede dom og præmis 164 i den anden appellerede dom uden at begå en retlig fejl fastslå, at Kommissionen ved beregningen af grundbeløbet af den bøde, som appellanterne blev pålagt, med føje kunne inkludere den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, der var blevet foretaget af den økonomiske enhed, som udgjordes af LPD-koncernen og dennes moderselskaber.
- 74 Denne konklusion kan ikke drages i tvivl ved appellanternes argumentation, der er udledt af dom af 26. september 2013, EI du Pont de Nemours mod Kommissionen (C-172/12 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:601, præmis 47), hvorefter det, såfremt moderselskaberne hver ejer 50% af det joint venture, der har begået en overtrædelse af konkurrencereglerne, alene er med henblik på at fastslå ansvaret for deltagelsen i overtrædelsen af disse regler, og alene for så vidt som Kommissionen på grundlag af alle de faktiske omstændigheder har godtgjort, at de to moderselskaber faktisk udøvede en afgørende indflydelse på deres joint venture, at de tre enheder kan anses for at være en del af den samme økonomiske enhed og således udgør én virksomhed.
- 75 Det skal fastslås, at appellanterne har foretaget en urigtig læsning uden for kontekst af præmis 47 i dom af 26. september 2013, EI du Pont de Nemours mod Kommissionen (C-172/12 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:601), hvorved Domstolen fastslog, at det alene er med henblik på at fastslå ansvaret for deltagelsen i overtrædelsen af konkurrencereglerne, at Kommissionen af to moderselskabers faktiske udøvelse af en afgørende indflydelse på et joint venture kan udlede, at der foreligger én og samme enhed.

- 76 Domstolen har nemlig formuleret denne konstatering for at besvare et andet argument end det i nærværende sag omhandlede, der er gengivet i samme doms præmis 36, hvorefter den omstændighed, at to selskaber, der er uafhængige af hinanden, begge udøver en afgørende indflydelse på et joint venture, ikke indebærer, at de i konkurrenceretlig forstand udgør én virksomhed. Set i sin sammenhæng var formålet med denne konstatering alene at fremhæve, at den konklusion om, at der findes et joint venture, som Kommissionen eventuelt skal foretage som led heri, kun gælder i forhold til konkurrenceretten og det marked, der er berørt af overtrædelsen.
- 77 LGE's argument om, at der ikke skulle være taget hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, eftersom der ikke var tale om afsætning af kartelomfattet CRT, men afsætning af fjernsyn og computerskærme, kan heller ikke tiltrædes. Eftersom LPD-koncernen og dens moderselskaber, dvs. LGE og Philips, udgjorde en økonomisk enhed og således skulle anses for at tilhøre den samme virksomhed på de markeder, der var berørt af overtrædelsen, skal bøden i henhold til punkt 13 i retningslinjerne for beregning af bøder beregnes på grundlag af værdien af den afsætning af de kartelomfattede varer, som denne virksomhed har haft på de nævnte markeder. Som Retten fastslog i præmis 135 i den første appellerede dom og præmis 148 i den anden appellerede dom, blev CRT, som LPD-koncernen havde leveret til sine to moderselskaber, således integreret i de pågældende fjernsyn og computerskærme. Endvidere fremgår det af præmis 137 i den første appellerede dom og præmis 157 i den anden appellerede dom, at der blev taget hensyn til denne afsætning hvad alene angår den del af afsætningens værdi, der kunne svare til værdien af det kartelomfattede CRT, som var integreret i fjernsynene og computerskærmene.
- 78 Philips' argument, som er gengivet i denne doms præmis 57, hvorefter det i det væsentlige gøres gældende, at det forhold, at et joint venture findes at være en del af den samme virksomhed som sine moderselskaber, ville indebære, at artikel 101 TEUF ikke kunne finde anvendelse på aftaler mellem dette og dets moderselskaber, hvilket ville være i strid med forordning nr. 139/2004, skal ligeledes forkastes. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det følger af denne forordnings artikel 2, stk. 4, at i det omfang, hvor etableringen af et joint venture, som udgør en fusion efter forordningens artikel 3, har til formål eller til følge at samordne fortsat uafhængige virksomheders konkurrenceadfærd, vurderes denne samordning efter kriterierne i artikel 101, stk. 1 og 3, TEUF for at fastslå, om fusionen er forenelig med det indre marked.
- 79 Den omstændighed, at et joint venture og dets moderselskaber anses for at være en del af den samme virksomhed med henblik på at fastslå en overtrædelse på et bestemt marked, er ikke til hinder for, at de to moderselskaber på alle andre markeder fortsat er uafhængige som omhandlet i artikel 2, stk. 4, i forordning nr. 139/2004.
- 80 På baggrund af det ovenstående kan LGE's tredje anbringende om Rettens angivelige retlige fejl, for så vidt som den godkendte, at Kommissionen med henblik på at beregne den bøde, som LGE blev pålagt, ligeledes tog hensyn til værdien af Philips' direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, ikke tiltrædes.
- 81 Følgelig skal LGE's andet og tredje anbringende og Philips' første anbringende forkastes.

LGE's fjerde anbringende og Philips' tredje anbringende om en retlig fejl, om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og om en undladelse af at træffe afgørelse

Parternes argumenter

- 82 Med deres henholdsvis fjerde og tredje anbringende har LGE og Philips i det væsentlige foreholdt Retten, at den efter en ufuldstændig og utilstrækkeligt begrundet analyse forkastede LGE's sjette anbringende og de tre første led af Philips' ottende anbringende og således i modsætning til appellanternes argumenter i disse anbringender fastslog, at Kommissionen ikke var forpligtet til at

anse den mellem SEC og Samsung foretagne afsætning for at være afsætning inden for koncernen og til at inkludere størrelsen heraf i beregningen af den bøde, som Samsung skulle pålægges med hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som havde fundet sted gennem SEC.

- 83 LGE og Philips har navnlig foreholdt Retten, at den med henblik på at udelukke, at SEC og Samsung kunne udgøre én virksomhed, blot undersøgte, om SEC kunne udøve en afgørende indflydelse på Samsung, uden at Retten undersøgte, om eksistensen af en sådan samlet virksomhed kunne udledes af, at disse to selskaber var underlagt de samme fysiske personers endelige kontrol, hvilket fremgår af de beviser, som appellanten påberåbte sig for Retten. De har i denne forbindelse anført, at de ikke anmoder om, at Domstolen foretager en ny vurdering af disse beviser, men at de har gjort gældende, at Retten foretog en ufuldstændig og utilstrækkeligt begrundet undersøgelse af disse.
- 84 Denne fejl, som Kommissionen begik, førte den til på de bøder, som blev pålagt appellanterne på den ene side og Samsung på den anden side, at anvende to forskellige metoder, idet der i det første tilfælde blev taget hensyn til den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, men ikke i det andet. Retten undlod at sanktionere denne forskelsbehandling og begik således en retlig fejl og tilsidesatte ligebehandlingsprincippet.
- 85 Philips har anført, at i modsætning til det i præmis 233 i den anden appellerede dom bemærkede finder den retspraksis, hvorefter en virksomhed, når den med sin adfærd har overtrådt artikel 101 TEUF, ikke kan undgå enhver form for sanktion, blot fordi en anden økonomisk aktør ikke er blevet pålagt en bøde, uanset om den sidstnævnte sag ikke er blevet indbragt for Unionens retsinstanser, ikke anvendelse på den foreliggende sag, eftersom Samsung ikke har undgået enhver form for sanktion, men alene er blevet behandlet mere fordelagtigt.
- 86 Kommissionen har principalt gjort gældende, at LGE's fjerde anbringende og Philips' tredje anbringende skal afvises og er uvirksomme, for så vidt som formålet hermed er, at Domstolen foretager en ny vurdering af beviserne, og de vedrører en angivelig ulovlighed begået til fordel for tredjemand, hvilket under alle omstændigheder ikke kan være til appellanternes fordel.
- 87 Subsidiært har Kommissionen gjort gældende, at den i den omtvistede afgørelse alene anså afsætning mellem enheder, hvoraf den ene udøvede en afgørende indflydelse på den anden, for at være afsætning inden for koncernen. Eftersom appellanterne ikke har gjort gældende, at Samsung havde en afgørende indflydelse på SEC eller vice versa, kan de ikke foreholde den en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet. Kommissionen har endvidere anført, at den kan beslutte at pålægge moderselskabet ansvaret for et eller flere af dets datterselskaber, og at hverken forordning nr. 1/2003 eller retspraksis bestemmer, hvilken juridisk eller fysisk person inden for en virksomhed Kommissionen skal holde ansvarlig for overtrædelser ved pålæggelse af en bøde.

Domstolens bemærkninger

- 88 Det skal indledningsvis bemærkes, at eftersom LGE og Philips med deres henholdsvis fjerde og tredje anbringende har foreholdt Retten en retlig fejl, en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet samt en undladelse af at træffe afgørelse, kan disse anbringender i modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende, ikke uden videre afvises.
- 89 Det skal herefter fastslås, at disse anbringender er støttet på en forudsætning om, at Retten, såfremt appellanterne for Retten havde godtgjort, at Samsung og SEC var en del af samme økonomiske enhed, og at Kommissionen følgelig havde handlet ulovligt, skulle have nedsat den bøde, som appellanterne var blevet pålagt for deres deltagelse i de omtvistede overtrædelser, for at afhjælpe den ulige behandling, der fulgte af Kommissionen undladelse af ved fastsættelsen af den bøde, som Samsung

blev pålagt for sin deltagelse i de samme overtrædelser som dem, der blev foreholdt LGE og Philips, at tage hensyn til Samsungs direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer, som fandt sted gennem SEC.

- 90 Det skal fastslås, at denne forudsætning er urigtig.
- 91 Det ligebehandlingsprincip, som appellanterne har påberåbt sig, skal forenes med overholdelsen af legalitetsprincippet, ifølge hvilket ingen til egen fordel kan påberåbe sig en ulovlighed, der er begået til fordel for andre (dom af 16.6.2016, Evonik Degussa og AlzChem mod Kommissionen, C-155/14 P, EU:C:2016:446, præmis 58).
- 92 For så vidt som appellanterne til fordel for dem selv påberåbte sig nogle angivelige uregelmæssigheder, som Kommissionen begik ved fastsættelsen af størrelsen af den bøde, der blev pålagt Samsung, kunne appellanterne følgelig under alle omstændigheder ikke påberåbe sig ligebehandlingsprincippet med henblik på for Retten at anfægte størrelsen af de bøder, som Kommissionen pålagde dem.
- 93 Det er korrekt, at det følger af Domstolens faste praksis, at der med hensyn til fastsættelsen af bødens størrelse ikke ved at anvende forskellige beregningsmetoder kan udøves forskelsbehandling af de virksomheder, som har medvirket i samme overtrædelse af artikel 101 TEUF (dom af 12.11.2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).
- 94 Som det fremgår af præmis 135 og 159 i den første appellerede dom og præmis 148 og 187 i den anden appellerede dom, anvendte Kommissionen i denne sag imidlertid den samme metode for alle virksomheder, idet den for hver virksomhed to hensyn til »den første reelle afsætning«, og idet den ud fra samme kriterium sondrede mellem tre kategorier, nemlig »direkte afsætning til EØS«, som svarede til CRT, der blev solgt direkte til kunder i EØS af en af adressaterne for den omtvistede afgørelse, direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer og »indirekte salg«, som svarede til værdien af de CRT, der blev solgt af en af den omtvistede afgørelses adressater til kunder uden for EØS, der integrerede CRT i endelige produkter, som de solgte i EØS. Der blev alene taget hensyn til den direkte afsætning til EØS og den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer for at beregne bøden. På denne baggrund udgør den omstændighed, at kategorien direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer kun blev anvendt på visse af karteldeltagerne – nemlig dem, for hvilke Kommissionen havde godtgjort, at de tilhørte en vertikalt integreret virksomhed – ikke forskelsbehandling, eftersom Kommissionen vurderede anvendeligheden af denne kategori på hver enkelt deltager på grundlag af de samme objektive kriterier.
- 95 De nærværende sager adskiller sig følgelig fra den sag, der gav anledning til dom af 12. november 2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen (C-580/12 P, EU:C:2014:2363). Ved denne dom nedsatte Domstolen nemlig den bøde, som var pålagt en deltager i en overtrædelse, idet den tog hensyn til, at Kommissionen ved at foretage en urigtig anvendelse af den metode, som den havde valgt til at fastsætte bøden, havde pålagt en anden deltager i det samme kartel en bøde, som nedsatte denne andens relative vægt i overtrædelserne (dom af 12.11.2014, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, præmis 70-80).
- 96 Det, som appellanterne foreholdt Kommissionen med deres ovennævnte anbringender fremsat for Retten, var derimod ikke, at Kommissionen havde anvendt et andet retligt kriterium på dem med henblik på at fastsætte bøden, men at den urigtigt havde fundet, at Samsung på de af den omtvistede afgørelse berørte markeder sammen med sine egne datterselskaber udgjorde en selvstændig virksomhed, og at den ikke havde identificeret en større økonomisk enhed, som ikke alene omfattede Samsung og dennes datterselskaber, men ligeledes SEC og var den økonomiske enhed, der havde deltaget i den omtvistede overtrædelse.

- 97 Henset til det ovenstående kan Retten hverken foreholdes en retlig fejl eller en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, fordi den ikke nedsatte de bøder, som blev pålagt appellanterne, med henblik på at afhjælpe den angiveligt mere fordelagtige behandling, som Samsung havde været genstand for.
- 98 Hvad angår Philips' argument, der i det væsentlige er udledt af, at Retten undlod at undersøge en del af de argumenter, som selskabet havde fremført for denne – hvorved Philips gjorde gældende, at Kommissionen ved med henblik på bødeberegningen ikke at tage hensyn til den afsætning, som Samsung havde haft inden for koncernen, havde tilsidesat ligebehandlingsprincippet, hvorfor Retten for at genoprette ligebehandlingen ligeledes i forhold til appellanterne skulle have udelukket den direkte afsætning til EØS gennem forarbejdede varer – er det uvirksomt, eftersom det fremgår af de ovenstående betragtninger, at disse argumenter var støttet på en urigtig forudsætning og dermed under alle omstændigheder skulle forkastes.
- 99 Følgelig skal LGE's fjerde anbringende og Philips' tredje anbringende forkastes, og dermed forkastes appellen i det hele.

Sagsomkostninger

- 100 I henhold til procesreglementets artikel 184, stk. 2, træffer Domstolen afgørelse om sagsomkostningerne, såfremt appellen ikke tages til følge. I henhold til procesreglementets artikel 138, stk. 1, der i medfør af samme reglements artikel 184, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom.
- 101 Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at appellanterne skal betale sagsomkostningerne, og da disse har tabt sagen, bør det pålægges dem at betale sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Ottende Afdeling):

1) Appellerne forkastes.

2) LG Electronics Inc. og Koninklijke Philips Electronics NV betaler sagsomkostningerne.

Underskrifter